

INGLIZ AFORIZMLARINING SEMANTIK GURUHLARI

Abulova Zilola Azimovna

Buxoro davlat universiteti,

Fakultetlararo chet tillar kafedrası dotsenti

Anotatsiya: *Ushbu maqolada aforizmlarning semantik guruhlari, ularning xususiyatlari haqida soʻz boradi.*

Kalit soʻzlar: *Aforizm, lakonizm, murakkab aforizm, subyekt, predikatlar, ikkinchi darajali aʼzolar, A.V. Korolkova, Cherrhill*

Aforizm - vaqt oʻtishi bilan qiziqish soʻnmaydigan janr. Soʻnggi yillarda aforizmlar va aforizmlarga qiziqish sezilarli darajada oshdi, chunki ularning universalligi va semantik avtonomligi tufayli aforizmlar davr ruhiga mos keladi. Koʻp sonli tadqiqotlar mavjudligiga qaramay, nafaqat aforizmlarning mohiyatini tushunish, balki ularning hajmini aniqlash va tuzilishini tavsiflashda ham aniqlik yoʻq. Aforizmlarga bagʻishlangan asarlarda ularning belgilovchi xususiyatlari va xususiyatlari yoritilgan boʻlib, ulardan biri qisqalikdir. Jahon aforistikasida aforizmlar haqida ularning qisqaligining alohida ahamiyatini taʼkidlaydigan bayonotlarni topish mumkin:

Aforizm - bu lakonik, esda qolarli matn shaklida ifodalangan yoki yozilgan va keyinchalik boshqa odamlar tomonidan qayta-qayta takrorlanadigan asl toʻliq fikr. Aforizm toʻgʻridan-toʻgʻri xabarning maksimal konsentratsiyasiga va fikrni atrofdagi tinglovchilar yoki oʻquvchilar tomonidan qabul qilinadigan kontekstga erishadi.

Aforizmning barcha taʼriflari uning asosiy farqlovchi belgisi sifatida ifodalangan fikrlarning ixchamligi va toʻliqligini taʼkidlaydi. Shuningdek, bizning fikrimizcha, muallifni maqol va matallardan aniq ajratib olish uchun uning mavjudligini alohida taʼkidlash lozim.

Lakonizm aforizmning muhim belgisi sifatida koʻplab tadqiqotchilar tomonidan qayd etilgan, ammo bu xususiyat aniqlashtirishni talab qiladi. A.V. Korolkova, kompilyatsiya qilishda oʻz tajribasiga asoslangan aforizmlar lugʻati, aforizm uchun maksimal uzunlik uchta jumla ekanligini taʼkidlaydi. [1;302]

Qisqartirilgan matn sifatida aforizm maxsus sintaktik tuzilish, uning tuzilishini belgilovchi grammatik xususiyatlarning mavjudligi, oʻrganish va tavsifi ushbu ishning diqqat markazida boʻlganligi bilan tavsiflanadi.

Muhim koʻrsatkich - bu gapning maʼnosiga, kommunikativ muhitga va ekstralingvistik omillarga bogʻliq. Oʻrganilayotgan turdagi aforizmlarning aksariyatida toʻgʻridan-toʻgʻri soʻz tartibi kuzatiladi. Koʻpincha oddiy murakkab boʻlmagan jumlada taʼriflarga xos boʻlgan sintaktik tuzilma takrorlanadi:

The price of greatness is responsibility (W. Churchill).

Tolerance is another word for indifference (W.S. Maugham).

Conceit is the finest armour a man can wear (J.K. Jerome).

Oddiy aforizimli jumlaning eng keng tarqalgan murakkablashtiruvchi elementi gapning bir jinsli a'zolaridir. Bunday holda, ham subyektlar, ham predikatlar, shuningdek, jumlaning ikkinchi darajali a'zolari bir xil bo'lishi mumkin:

Man will occasionally stumble over the truth, but most of the time he will pick himself up and continue on (W. Churchill).

(Inson vaqti-vaqti bilan haqiqatga qoqiladi, lekin ko'pincha u o'zini ko'taradi va davom etadi)

Odatda gerund yoki kesimli konstruksiyalar bilan ifodalangan jumlaning ajratilgan a'zolari aforizmlarda oddiy jumlaning murakkablashtiruvchi elementlari sifatida ham harakat qilishi mumkin:

No man can be a pure specialist without being in the strict sense an idiot (G.B. Shaw).

Laughter is one of the very privileges of reason, being confined to the human species (T. Carlyle).

A great social success is a pretty girl playing her card (F.S. Fitzgerald).

O'zbek asarlardan o'rin olgan hikmatlarning eng saralarini keltiramiz:

Ko'p degan ko'p yangilur va ko'p yegan ko'p yiqilur (502-bet).

Ushbu hikmat oz so'zlash va oz eyish bilan bog'liq ajdodlarimiz o'gitining badiiy ifodasidir. Takabbur shayton ishi va biyiklik nodon ishi (504-b).

Ushbu hikmat takabburlikni qoralash va kamtarlikni ulug'lashga qaratilganligi bilan tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi.

Ehson sifati saodati abad bil, fitna va ofat ya'juji daf'ig'a sadd bil. (9-t. 505- b);

Vafosizda hayo yo'q, hayosizda vafo yo'q (508-b).

Alisher Navoiyning ushbu aforizmi xalq orasiga shunday singib ketganki, o'zbek xalqining maqollar kitobida hech o'zgarishsiz aynan keltiriladi. Gapning ajratilgan so'zlar tushunchasini aniqlaydi, kengaytiradi, ma'no soyalarini beradi, kerakli tafsilotlarni ko'rsatadi va gaplarning ahamiyatini ta'kidlaydi. O'rganilayotgan namunada murakkab gap kabi ifodaning sintaktik shakli keng tarqalgan. Aforizmlar ko'pincha semantik jihatdan murakkab, shuning uchun murakkab tuzilish yordamida chuqur, mazmunli va ko'pincha paradoksal fikrni rasmiylashtirish zarurati tug'iladi. Murakkab jumlar butun namunaning 59% ni tashkil etdi.

Murakkab jumlar ko'pincha murakkab tuzilish shakli sifatida ishlatiladi. Murakkab gapda muhim vazifani bog'lovchi va bog'lovchi so'zlar bajaradi. Ular nafaqat konstruktiv funktsiyani bajaradi, balki semantik va stilistik yukni ham ko'taradi:

Man will occasionally stumble over the truth, but most of the time he will pick himself up and continue on (W. Churchill).

Get your facts first, and then you can distort them as much as you please
(M. Twain).

Bitta murakkab birlashmagan jumlada ifodalangan aforizmlarni o‘z ichiga oladi. Birlashmagan jumlalarda bog‘lovchi yoki bog‘lovchi so‘zlar mavjud emas. Bunday jumlalarda muhim bo‘lgan narsa qismlarning tartibi bo‘lib, u yoki bu ma'lumotlarning alohida dolzarbligini ko‘rsatadi. Birlashmagan murakkab jumla bilan ifodalangan aforizmlarda gap qismlari o‘zaro bog‘liq bo‘lib, ikkinchi qismda qo‘shimcha ma'lumotlar mavjud:

Life is not a spectacle or a feast; life is a predicament (G. Santayana.)

A man loses his sense of direction after four drinks; a woman loses hers after four kisses (H. Mencken).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Королькова, А.В. Русская афористика в контексте фразеологии [Текст]: дис. ... докт. филол. наук / А.В. Королькова. - Смоленск, 2005. - 422 с.
- 2.<https://winstonchurchill.org/old-site/learn/speeches-learn/the-price-of-greatness/>
- 3.<https://quotefancy.com/quote/1315540/W-Somerset-Maugham-Tolerance-is-another-word-for-indifference>
- 4.<https://www.forbes.com/quotes/10344/>
- 5.<https://quotefancy.com/quote/811878/George-Bernard-Shaw-No-man-can-be-a-pure-specialist-without-being-in-the-strict-sense-an>
- 6.<https://www.azquotes.com/quote/48456>
- 7.https://www.brainyquote.com/quotes/f_scott_fitzgerald_396552